

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ У СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ УКРАЇНОЗНАВСТВА

У статті проаналізовані поняття «діяльність», «мотив», «мотивація», «мотивація до праці». Автор визначає задачі, які мають бути вирішені у процесі підготовки студентів-філологів до організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів. У статті представлено систему дозвіллевої діяльності студентів факультету української філології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, яка слугує основою, зразком для відтворення у їх подальшій професійній діяльності.

Автор аналізує види цієї роботи студентів – індивідуальну, масову, групову та дає їх коротку характеристику. У статті наведені результати анкетування, проведеного на факультеті з метою з'ясування рівня знання студентами суті, форм і методів дозвіллевої діяльності та особливості її організації на українознавчих засадах.

Ключові слова: культурно-дозвіллева діяльність, дозвілля, українознавство, підготовка студентів.

В статье анализируются понятия «деятельность», «мотив», «мотивация», «мотивация к труду». Автор определяет задачи, которые следует решить в процессе подготовки студентов-филологов к организации культурно-досуговой деятельности учеников. В статье представлена система досуговой деятельности студентов факультета украинской филологии Уманского государственного университета имени Павла Тычины, которая есть основой, образцом для подражания в их дальнейшей профессиональной деятельности.

Автор анализирует виды этой работы студентов – индивидуальную, массовую, групповую и дает их краткую характеристику. В статье приведены результаты анкетирования, проведенного на факультете с целью выяснения уровня знаний студентами сути, форм и методов досуговой деятельности и особенности её организации на украиноведческой основе.

Ключевые слова: культурно-досуговая деятельность, досуг, украиноведение, подготовка студентов.

The author in the article analyzed concepts such as: “activity”, “motive”, “motivation” “motivation to work”. The main problem that must be solved while preparing students-philologists to organization of cultural and recreational activities was defined. In the article the system of leisure activities of Ukrainian

Philology faculty students was presented. It served as the base and model for play it back in future professional careers.

The author analyzed the types of student work: individual, mass, group and gave brief description of them. The results of survey that was lead at the faculty conducted in the article. It showed the level of students' knowledge of essentially forms and methods of leisure activities and features of its organization on the basis of Ukrainoznavstvo.

Keywords: cultural and recreational activities, leisure, Ukrainoznavstvo, preparation of students.

Проблема підготовки студентів до організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів на засадах українознавства – одна з найактуальніших у педагогічній теорії та практиці.

У фаховій літературі підготовка студентів до організації дозвілєвої діяльності школярів розглядається як спеціально організована система навчальних, і виховних заходів. Їх мета – поглиблення і розширення знань, умінь і навичок, отриманих у процесі навчання, формування творчих здібностей, наукових інтересів тощо, які можуть бути використані у подальшій професійній діяльності.

Проблеми організації дозвілєвої (позааудиторної) діяльності учнів привертають увагу багатьох дослідників. Загальні аспекти такої роботи розглядали А. Алексюк, Ю. Бабанський, С. Баранов, М. Болдирєв, Б. Вульфів, В. Галузинський, А. Капська, Б. Кобзар, М. Красовицький, О. Кондратюк та інші.

С. Кримський вважає діяльність механізмом, що «згортає майбутнє в минуле, перетворює його в досвід життя та розгортає життя в нові обрії прийдешнього» [5, с. 49]. Такі параметри – досвід – проект, минуле – майбутнє визначають рівень активності людини. Таким чином «діяльність людини має матеріальний, предметний та потенційний аспекти» [5, с. 49].

Тому дозвілєва діяльність будується на принципах зацікавленості і добровільної участі в ній, вона є логічним продовженням аудиторних занять, іде паралельно з ними. Така робота, базуючись на індивідуальних нахилах та інтересах, приєє розумовому, естетичному і фізичному

розвитку, задовольняє культурні запити та сприяє наповненню, вільного від занять, часу корисною діяльністю.

В основі підготовки студентів-філологів до організації культурно-дозвілдової діяльності учнів на засадах українознавства вважаємо формування стійкої мотивації до означеного виду діяльності.

Розвиток особистості, її свідомості та самосвідомості, здійснюється завдяки змінам, що відбуваються у мотивації, поведінці та діяльності людини.

Розглянемо, як визначаються цей термін «мотив» і «мотивація» у філософському, педагогічному, тлумачному словниках.

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» пояснює мотив як підставу, привід для якої-небудь дії, вчинку; причина, а мотивацію – як сукупність мотивів, доказів для обґрунтування чогось, доведення необхідності скоєння певних вчинків, заохочення учнів до вивчення певного предмета, дисципліни, пояснення необхідності навчання у школі [1, с. 692].

У «Новому філософському словнику» «мотив» – одне з понять, яке описує сферу спонукання суб'єкту до діяльності – поряд з потребами, інтересами, емоціями, інстинктами, може сприйматися як предмет, який спонукає й спрямовує на себе діяльність та поступки, або як причина, що є основою вибору дій, вчинків та пояснює їх. За умови досягнення достатнього ступеня усвідомлення мотив виступає в якості конструктивного начала Я людини [10, с. 130].

Дефініцію «мотивація праці» В. Кремень розглядає в «Енциклопедії освіти» як систему детермінант, причин, стимулів, мотивів, що «спонукає людину до трудової діяльності. ... виступає як система уявлень і переконань, почуттів і переживань, в яких виражаються матеріальні і духовні, природні й культурні потреби людини. Усвідомлення потреб і предметів, якими вони задовольняються, тобто опредмечування потреб, утворює загальний механізм мотивування трудової діяльності» [3, с. 528].

В «Українському педагогічному словнику» «мотивація» трактується як «система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Мотивами можуть виступати уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини. Одна й та сама діяльність може здійснюватись з різних мотивів. Значення мотивів для поведінки, діяльності й формування особистості людини дуже велике. Завдання педагога – виховання правильної мотивації в дітей» [2, с. 217].

Досліджуючи суть мотиву та мотивації О. Леонт'єв наголошує, що поєднання мотивів, потреб та цілей діяльності створюють особистісний сенс діяльності будь-якого виду [7]. Якщо особистість усвідомлює мотиви власної діяльності це дозволяє їй визначити шляхи подальшого самовдосконалення [6].

При чому в процесі діяльності та розвитку особистість має пройти шлях від прагнення задовольнити виключно природні (примітивні) потреби на втілення найвищих.

Згідно теорії А. Маслоу, задоволення потреб вищого рівня неможливе, якщо не задоволені потреби нижчих рівнів: 1) фізіологічні потреби; 2) потреба у любові; 3) прив'язаність та приналежність до певної соціальної групи; 4) потреба у повазі і визнанні; 5) потреба у самоактуалізації [8].

Про це писали М. Мешков та Д. Мешков, які поділяють мотиваційні фактори на три класи: потреби та інстинкти як джерела активності; мотиви як детермінанти поведінки; емоції як регулятори поведінки [9, с. 39].

У психологічних дослідженнях мотивація до навчання та діяльності поділяється на: пізнавальні, соціальні, зовнішні та внутрішні.

До пізнавальних мотивів, тобто прагнення оволодіти новими знаннями, фактами, явищами, закономірностями) належать: навчально-пізнавальні мотиви (орієнтація на засвоєння способів отримання знань, прийомів самостійного засвоєння знань); мотиви самоосвіти (орієнтація на

отримання додаткових знань, на самовдосконалення особистості).

У соціальних мотивах можна виокремити: широкі соціальні мотиви (мотиви обов'язку, відповідальності, розуміння соціального значення навчання); вузькі соціальні мотиви (прагнення зайняти певну позицію по відношенню до оточуючих, з метою отримання від них підтримки та схвалення); мотиви соціального співробітництва (орієнтація на взаємовідношення та способи взаємодії з іншими людьми).

Внутрішні мотиви безпосередньо пов'язані з самою діяльністю особистості, тобто це задоволення пізнавальної необхідності та засвоєння знань в процесі навчання тощо.

Зовнішні мотиви спонукають особу, яка навчається до певного виду діяльності [4].

Таким чином, мотивами, що спонукають людину до діяльності, формують інші індивідуальні риси її особистості є інтереси, риси характеру, прагнення, переживання, цілі життєдіяльності тощо.

Мотивацією можемо вважати систему мотивів, стимулів, яка спонукає людину до певного виду діяльності і спрямована на задоволення її природних, культурних, матеріальних та духовних потреб.

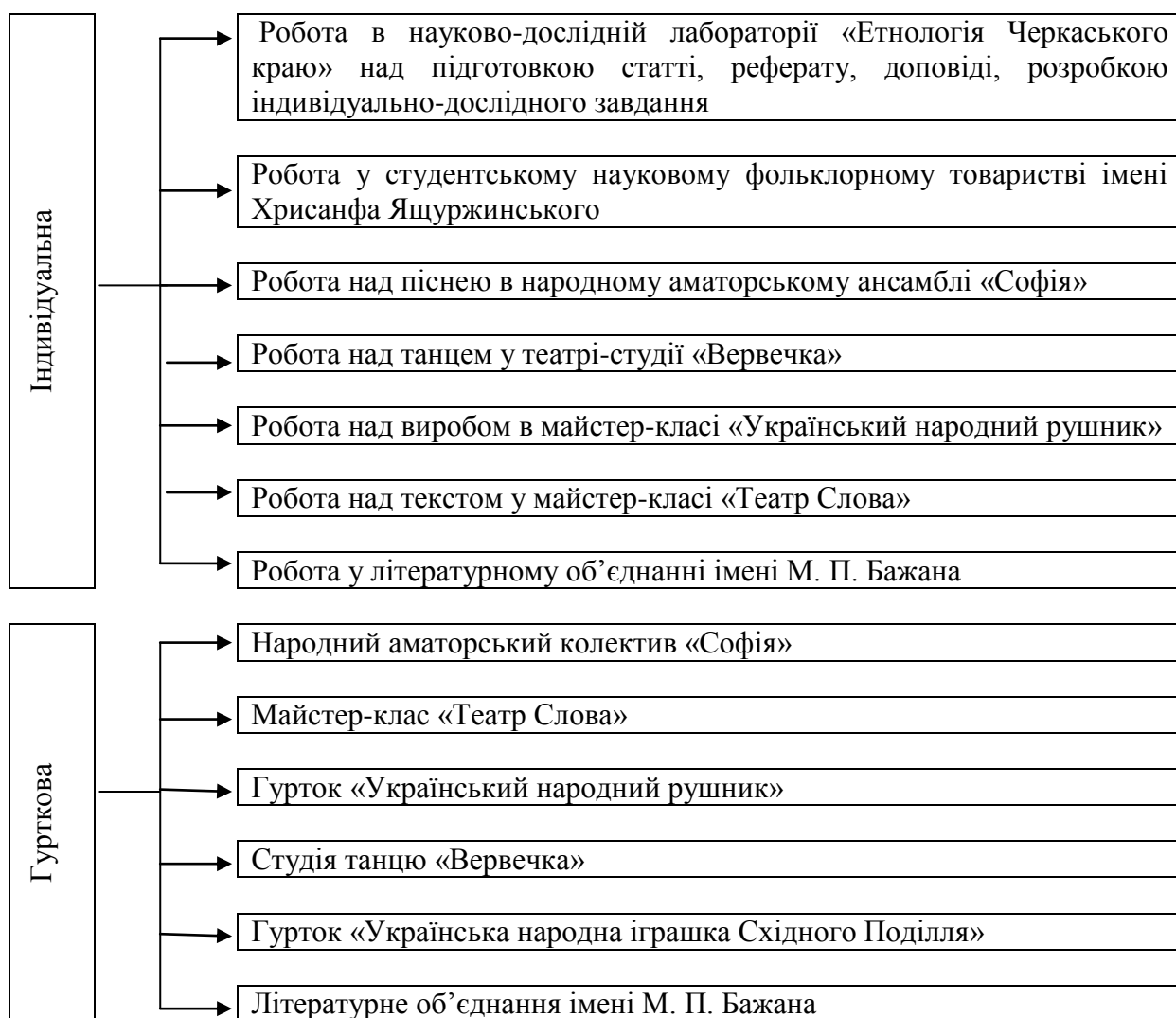
Актуальною проблемою сучасної педагогічної теорії і практики є підготовка студентів до організації та проведення дозвілєвої діяльності учнів, яке не може бути не контрольованою і некерованою дорослими.

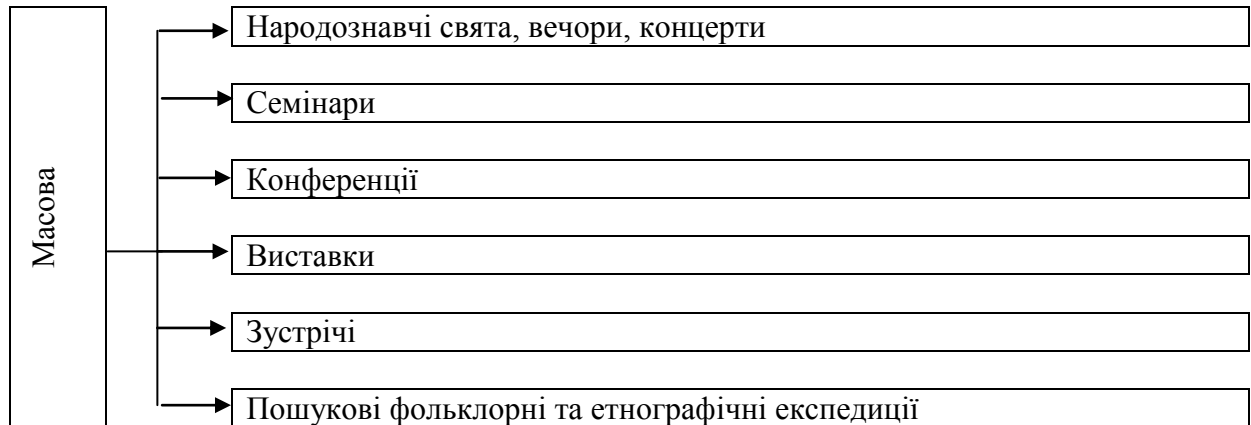
Розпочинатися підготовка має з формування у студентів мотивації до організації такого виду діяльності.

При визначенні змісту, форм і напрямів роботи з підготовки майбутніх вчителів-філологів до організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів на засадах українознавства ми виходили з того, якими знаннями і навичками повинні володіти студенти для успішного використання їх у подальшій роботі. При цьому до уваги брався зміст та вимоги шкільних програм з української літератури, українознавства, української мови та позакласної роботи з учнями шкіл.

У процесі роботи мають вирішуватися наступні задачі: розширення та поглиблення знань з українознавства, отриманих студентами під час навчання у вищому педагогічному закладі; формування у студентів почуття любові і поваги до культури та історії рідного краю, та України в цілому; створення атмосфери, яка сприятиме глибшому і свідомому засвоєнню програмового навчального матеріалу; виховання та розвитку ініціативи, самостійності, творчих здібностей студентів.

За формами організації дозвіллевої діяльності поділяється на масову, гурткову та індивідуальну.

Усі види робіт мають певні особливості. Найрізноманітнішою є індивідуальна робота, оскільки вона включає в себе підготовку доповідей, рефератів, участь у підготовці посібників, виробів декоративно-прикладного мистецтва (вишивкарство, писанкарство, лозоплетіння тощо), виконання фольклорних творів (календарно-обрядових, родинно-побутових, ліричних, сатиричних пісень тощо), роботу над текстом та підготовка до участі у конкурсах з виразного читання.

Гурткова відзначається малою кількістю учасників та досить сталим складом, працює регулярно за графіком – у визначені дні і години, відносною тривалістю існування групи.

Масова робота характеризується нерегулярністю та епізодичністю кожного заходу та великою кількістю учасників.

Проведене нами опитування студентів I–IV курсів (207 осіб) факультету української філології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини засвідчило, що на початку навчання (на I–II курсах) вони мали не досить чіткі уявлення про дозвілєву діяльність (59%).

Опитування студентів III–IV курсів дало підстави стверджувати, що більшість студентів має чіткі уявлення про дозвілєву діяльність, особливості її організації та проведення, значна частина з них мали досвід проведення такої роботи, отриманий під час проходження практик (86%).

Цікаві результати дало анкетування студентів, які навчаються на

спеціалізації «Українознавство» (IV курс). На питання: «Які Ви знаєте види дозвіллевої діяльності учнів?», «Чи маєте Ви досвід організації та проведення дозвіллевої діяльності учнів?», «Чи брали Ви участь у проведенні вистав, концертів, конкурсів під час навчання в школі?», «Чи берете Ви участь у проведенні вистав, концертів, конкурсів, навчаючись в університеті?», «Які позааудиторні заходи проводили Ви під час педагогічної практики?», «Чи проводили Ви під час практики українознавчі свята?», «Чи плануєте Ви використовувати українознавчий компонент у педагогічній діяльності?», «Чи плануєте Ви займатися пошуковою фольклорно-етнографічною діяльністю?», «Чи плануєте Ви організацію в школі українознавчого гуртка, театру тощо?», «Чи плануєте Ви проводити в школі свята на українознавчу тематику?» практично 100% опитуваних дали чіткі, обґрунтовані, стверджувальні відповіді.

Виявилося, що під час проведення позааудиторних заходів використання українознавчого компоненту сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, підвищує їх інтерес до дійства, що проводиться, формує прагнення й надалі займатися такою роботою. Учні з великою цікавістю беруть участь в «Андріївських вечорницях», у проведенні зимових обрядів – колядуванні та щедруванні, у святі Івана Купала тощо. Усе це сприяє формуванню в учнів бажання вивчати українські народні традиції, обряди, знайомитися з культурою свого народу, а згодом – займатися пошуковою роботою, а саме, записувати фольклорні та етнографічні відомості від односельців, родичів, знайомих та ін..

Таким чином, сформована у студентів мотивація до проведення культурно-дозвіллевої діяльності учнів на засадах українознавства сприяє усвідомленню суті культурно-дозвіллевої діяльності учнів; задоволення потреби студентів займатися такого роду діяльністю; підвищенню якості та успішності організації та проведення культурно-дозвіллевої діяльності учнів і досягненню студентами високого рівня педагогічної майстерності.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : бл. 170000 сл. та словосполучень / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене / С. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень – К.: Юрінком Інтер, 2008 – 1040 с.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. – Санкт-Петербург: Питер, 2008. – 512 с.
5. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Кримський. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Смысл: Академия, 2004. – 352 с.
7. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1971. – 40 с.
8. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. / А. Маслоу. – СПб.: Питер, 2008. – 352 с. – (Мастера психологии).
9. Мешков Н. И. Мотивация личности как ключевая проблема психологии / Н. Мешков, Д. Мешков // Интеграция образования. – 2015. – Т. 19. – № 1. – С. 37–43.
10. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. – Минск : Изд. В. М. Скакун, 1998. – 896 с.

Spysok literatury

1. Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy : bl. 170000 sl. ta slovospoluchen / uklad. ta holov. red. V. T. Busel. – K. : Irpin : Perun, 2001. – 1440 s.

2. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichni entsyklopedychnyi slovnyk. Vydannia druhe, dopovnene i vypravlene / S. Honcharenko. – Rivne: Volynski oberehy, 2011. – 552 s.
3. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy, holovnyi red. V. H. Kremen – K.: Yurinkom Inter, 2008 – 1040 s.
4. Ylyn E. P. Motyvatsyia y motyvы. – Sankt-Peterburh: Pyter, 2008. – 512 s.
5. Krymskyi S. B. Zapyty filosofskykh smysliv / S. Krymskyi. – K.: Vyd. PARAPAN, 2003. – 240 s.
6. Leontev A. N. Deiatelnost. Soznanye. Lychnost. – M.: Smysl: Akademyia, 2004. – 352 s.
7. Leontev A. N. Potrebnosty, motyvы y эмotsyy / A. N. Leontev. – M. : Yzd-vo Moskovskoho un-ta, 1971. – 40 s.
8. Maslou A. Motyvatsyia y lychnost. 3-e yzd. / A. Maslou. – SPb.: Pyter, 2008. – 352 s. – (Mastera psykhologyy).
9. Meshkov N. Y. Motyvatsyia lychnosty kak kliuchevaia problema psykhologyy / N. Meshkov, D. Meshkov // Yntehratsyia obrazovanyia. – 2015. – T. 19. – № 1. – S. 37–43.
10. Noveishyi fylosofskyi slovar / sost. A. A. Hrytsanov. – Mynsk : Yzd. V. M. Skakun, 1998. – 896 s.